

GIÁ BÁN	
ĐƠN PHÁP	ĐƠN QUỐC
Định năm 1.000	Định năm 1.000
Sáu tháng 1.200	Sáu tháng 1.200
Tháng 1.500	Tháng 1.500

Đơn bán phải trả tiền trước.
Thu và mandat gửi của nước ngoài được. - Ai đang chờ tiền, vẫn có thể mua trước.

TIẾNG-DÂN

La Voix du Peuple
Số 1058, ngày 24 tháng 3 năm 1937
HÀNG QUÂN
Số 17, đường Đông Sơn, Hà Nội
Điện thoại số 1058
Máy in: VIETNAM-SUN

Công lý không có hai cái phải.

PHẢI, CÔNG-LÝ CHỈ CÓ MỘT MÀ THÔI

« Cần phải có một công-ly đối với tất cả mọi người »

Trên là cái đầu đề: một bài trong báo *Pháp-viêt-tạp chí* của ông A. E. Babut số 212 ra ngày 16-4-37.

Trông cái đầu đề, ai cũng phải phục cái não công bình của một người Pháp, lẽ thành lịch duyệt từ danh trong làng báo sử này trên 30 năm nay, mà cũng đáng phục hơn nữa là cái não, công bình ấy lại phải hiện trong lúc một tờ báo người Nam bị tòa phật tử vì đã đăng một bài phạm đến vinh dự thanh thể nước Pháp ở Đông-dương.

Ký giả, một người Nam, rất yêu công lý và cũng tin chắc rằng « công lý chỉ có một », đọc bài báo của ông Babut, tự nhiên sanh mỗi cảm xúc, tưởng nên lược thuật nguyên do và nội dung bài ấy cho công chúng cùng suy xét và góp mỗi hy vọng vào cái công lý duy nhất kia:

Nguyên văn chủ nhiệm và quản lý báo *Le Travail*, vừa bị tòa Thượng-thẩm Hanoi phạt mỗi người 8 tháng tù vì đã đăng một bài phạm đến vinh dự và thanh thể nước Pháp ở Đông-dương, báo *Avenir du Tonkin*, một cơ quan do người Pháp chủ trương, đăng cái tin ấy, cho tòa kiết án như thế là công bình. Nhưng cũng trong số ấy (ra ngày 20-4-37) báo *Avenir du Tonkin* lại viết trong bài xã thuyết có những câu mà ông Babut cho là có thể hại đến vinh dự và thanh thể nước Pháp ở Đông-dương, như báo *Le Travail* đã phạm. Ông nói:

« Báo *Avenir du Tonkin* cho 2 người viết báo, Annam bị tòa kiết án như thế là công bình vidá nói phạm...; nhưng đã thế, nghĩa vụ của báo *Avenir du Tonkin* là phải làm gương cho người ta. Còn nếu trái hẳn, báo ấy cũng phải bị trừng trị. » Rồi ông kiết luận:

« Không có gì nguy hiểm hơn cho cái quyền thông tri của nước Pháp ở Đông-dương là để cho người Annam có thể tin rằng đã không có một công lý cho tất cả mọi người. Thử công lý đã có hai cái cân, một cái cân cho người Annam, một cái cân cho người Pháp. Theo công lý ấy, người ta chỉ trừng trị những người Annam có tội, còn đối với những người Pháp có tội, người ta làm ngơ... »

« Không còn gì nguy hiểm hơn là để cho người Annam

có thể tưởng người Pháp chúng ta có hai công lý ». Theo lời báo giới của ông Babut, ông cho báo *Avenir du Tonkin* cũng phạm một tội như báo *Le Travail*, vậy tờ báo này cũng phải bị trừng trị như tờ báo kia mới là công bình, vì công lý có một... theo ý ông tức là muốn cho người Nam cũng được hưởng cái công lý mà người Pháp được hưởng; hay là nói cách khác, người Pháp phải buộc mình chịu đũa đũa trừng phạt theo công lý đã thi hành cho người Annam chúng tôi. Đọc bài « công lý có một » trên, đầu là kẻ bất mãn cho chánh phủ Pháp đến bậc nào, cũng phải phục cái não công bình mà ông Babut đã phát biểu đó.

Tuy vậy, ký giả là người viết báo, đứng trước chánh phủ chiến tuyến binh dân, quan Tổng trưởng thuộc địa Moutet, cũng quan Toàn-quyền Brévié đương thì hành hành chính sách khoan hồng; đứng trước phong triêu báo giới xứ này đương nao nức yêu cầu ngôn luận tự do; tới lên một bức, trông thần công lý đối với báo giới cả pháp văn và quốc văn, xứ này nói rộng quyền ngôn luận mà tha thứ đều phạt trên, nếu như không phải là có ý

M. V.

**Mùa màng mát !
Trời hạn mãi !**

NGHỆ-AN. - Về mùa tháng 5 năm nay, ở hạt Nghệ an nhiều nhà không có một hạt lúa nhỏ nào, vì trời không mưa, không cấy cây được. Mà đến mấy đồng khoai vì không nước cũng không cấy; mà có cấy bị cơn trùng ăn hết. Trộn đời năm nay có lẽ lại hơn năm trước bội phần!

Hiện tình như thế, nhiều nơi ông lý đã kêu gọi và vụ thuế năm nay không biết thế nào!

Sở Đja chánh ở Vinh từ mấy bữa nay, đã có lệnh quan trên cho tạm đóng cửa. Hiện có mấy nhân viên phải đi dạy ở huyện Thanh chương, công việc còn lơ đãng mà cũng cho về.

Công vì đời hạn mà nhiều ngọn sông bị cạn, thuyền bè không thông thương được. Nhất là gò ở rừng cửa ra nhiều mà không đem ra sông cái được. Chính ngọn sông Hoa quân, thuyền bè thông thương được, nay bị cạn đến 32 khúc, thành ra trước chỗ một ngày, nay đến ba ngày chưa thể sông cái.

Nếu đời hạn còn kéo dài mãi thì chưa biết dân tình sẽ cực khổ đến mức nào!

DÂN-NGUYỄN

CHUYỆN ĐỜI

Họ phần nản cho các ngài điều tra

Sau cuộc điều tra của lao công đại sứ Justin Godart, ở bên mình có nhiều người thấy các báo đăng cái văn kiện những đơn cớ, rành rành mà ngấm sách Đông dương phát triển được trả về các khoản phí, thì họ lại làm phần nản. Họ nói chưa biết gì quá ra sao, chờ điều tra như vậy cũng quá mất! Họ phần nản như vậy thì họ thấy có một cuộc điều tra trước của quan Tổng trưởng thuộc địa Paul Reynaud cũng thế không dưới mười lần nghĩa học của Đông dương, mà chỉ các ông Reynaud với đến Đông dương cũng không có cái đáng gì khác.

Họ phần nản như vậy mình có thể cho là quá đúng vì cuộc hành trình của ông Godart là một đày. Hãy chờ coi kết quả thế nào.

Có đó, có một đấng người ta biết mất của các nhà phái viên, đại sứ kia mà mình phải nhận cho là đáng, là tội tày tở của các ngài.

Không những ông Reynaud đi sự đi qua địa phương một đàng, mà các việc của ông, rồi đến khi về cho rằng ông Đông dương là sang sướng, tình hình Đông dương vẫn yên bình; mà cho đến ông Godart về thì thì đến Marseille cũng thấy thế, ca tụng công việc khai hóa thời đẹp của nước Pháp ở Đông dương rồi thậm chí quan cựu toàn quyền Varinac đương kiêm đại biểu cho nước Pháp tại Đông dương cũng đi qua thăm Đông dương, cũng đi cái đàng ấy.

Chúng tôi vẫn nhớ nhà toán luận công trình của nước Pháp đã làm tại Đông dương; mỗi khi chúng tôi đi trên xe lửa, mỗi khi chúng tôi đến nhà bạn thân, người là một khi chúng tôi có cần dùng đến một việc gì trong cái đời sống ngày nay, là chúng tôi vẫn nhớ đến những người Pháp. Cái công lý nào có phải đến điều tra, mới biết rõ. Những điều ông phải điều tra biết rõ, mà đó chỉ cho các ngài điều tra các ngài, là những điều không thể nào hiểu được của chúng tôi kia. Nếu được như vậy thì điều tra của ông, đến nhà bạn thân, người là một khi chúng tôi có cần dùng đến một việc gì trong cái đời sống ngày nay, là chúng tôi vẫn nhớ đến những người Pháp. Cái công lý nào có phải đến điều tra, mới biết rõ. Những điều ông phải điều tra biết rõ, mà đó chỉ cho các ngài điều tra các ngài, là những điều không thể nào hiểu được của chúng tôi kia.

Một đảng mới xuất hiện ở Đức

Phản đối chủ nghĩa quốc xã

Theo tin đã làm gần đây có một thứ đảng mới xuất hiện ở Đức, tên là Đảng Dân chúng, dưới sự lãnh đạo của ông G. Thälmann, trong đó nói rõ cái chính cương của đảng ấy.

Về nội chính:

- 1) Phê chỉ chính sách « kinh tế tự do », vì chính sách ấy làm cho thường dân bị phá sản, làm cho sự sống của dân chúng bị đe dọa.
- 2) Phê chỉ chủ nghĩa quốc xã, vì nó là một thứ chủ nghĩa độc tài, là một thứ chủ nghĩa phản dân chủ.
- 3) Lập chủ đề công đạo cho xã hội, tức là lập chủ đề và quyền tự do cho dân chúng.

Về đối ngoại:

- 1) Đối lập với việc hiện thời, thì hành trình của ông G. Thälmann.
- 2) Đối lập với việc hiện thời, thì hành trình của ông G. Thälmann.

TIN THẺ GIÓ

NGA - NHẬT XUNG ĐỘT TẠI BIÊN GIỚI MÀN CHẤU

Đông kinh, 27-4. - Tại biên giới Mãn châu, kỳ binh Nga xô đẩy và làm một cuộc xung đột với quân trong vùng này cũng đã xảy ra. Người ta nói những cuộc xung đột như thế không thể không xảy ra giữa hai nước đang tranh chấp địa vị ở Mãn châu.

BÀI CÔNG Ở PHÁP

Hanoi, 27-4. - Vì cuộc xung đột về tiền lương, 4.000 thợ ở nhà máy ô tô của hãng Renault bị đình công. Các nhà lãnh đạo của hãng Renault, đã phải nhượng bộ một phần nào.

CUỘC NỘI CHIẾN TÂY-BAN NEHA

Hendaye, 27-4. - Lực lượng của quân đội ở Tây Ban Nha, đang chiến đấu với quân của chính phủ. Các nhà lãnh đạo của chính phủ, đã phải nhượng bộ một phần nào.

Ngày 1er Mai từ nay trở đi là ngày quốc khánh như ngày 14 juillet

Chiều hôm 26 Avril hội đồng Nội các đã quyết định theo lời đề nghị của ông Izard, nghị viên hạt Briey, nhân ngày 1er Mai là ngày lễ lao động làm ngày quốc khánh (fête nationale), cũng như ngày 14 juillet cũng các ngày lễ khác một thể.

Hôm nay 1er Mai, các trường học cũng các công sở Đông dương đều đóng cửa nghỉ việc.

Đoạn lịch-sử Nam kỳ khi bắt đầu thuộc Pháp

Sứ bộ như Tây

Kể chuyện « di sử nước ngoài » về triều Nguyễn và cả mấy triều đại trước ta, thì lần đi sứ sang Tây này là việc rất quan trọng, rất khác biệt và mới lạ hơn hết!

Nguyễn vương ta từ trước, trải mấy triều Đinh, Lê, Trần, Lê, cho đến triều Nguyễn, chỉ giao thông và cống hiến với nước Tàu. Nước Tàu là đồng văn đồng chủng, có cái gì dạy dân trên lịch sử đã làm đời, nhân dân cũng qua lại ăn chung ở lộn, từ thanh lịch phong tục cho đến chính trị lễ giáo, vẫn học gì từ người nước ngoài, không cái gì mới lạ. Một điều làm cho người đương chức sứ thần ấy có lòng phấn khởi là từ nhỏ đến lớn học toàn sách Tàu, nhân vật địa dư gì gì chỉ đọc trên một giấy, nay được đi sứ đương chứng kiến số học của mình, là đều sai khác. Và lại, chính là đi sứ sang Tây, việc giao thông có đến gì quan ngại, chỉ học gì thì hay là đi sứ sang Tây, đến lấy sự đi sứ Tàu làm vinh, kết cuộc đi sứ, chỉ mang về một tập thi như « Văn thiên Thi thảo », của ông Nguyễn Trãi, « Văn lý hành ngâm » của ông Hải Dị, mỗi khi ngâm thơ của ông Nguyễn Thuật v. v. đi về vang lừng rồi, không chút gì can hệ đến việc nước cho lắm.

Đến đi sứ Tây, mà lần đi sứ đầu tiên, theo mạng lệnh nhà vua là sang giao hòa mà thông thương thì sao cho người ta giao hoàn 3 lần đi chỉ chịu cử kia lại cho mình, cái trách nhiệm nặng nề và khó khăn gì giờ đây!

Biết khó mà phải đi

Sau đến Biên hòa thất thủ, Pháp mới ở Gia Định có đưa là nghị hòa, đình nghị chọn sứ thần đi Tây. Vua hỏi:

« Nếu đi sứ Tây, có ngại đi không, hay là đi sứ đi rồi bị bắt, cũng việc đáng làm gương!

Chuyện đời là chức vụ khó khăn, phải là người có胆 khí mới mong làm được việc ».

Đình thần cử 3 ông Phan-thanh-Giáo, Phạm-phú-Thứ và Nguyễn-không-Điền sang tâu.

Bình tâm mà nói, các cụ vẫn là tay bác học trở danh, chán làm mưa gió, như là theo học huyết ở thời đại ấy, « ramp báo đồng tây », vua sai đi đầu thì đi đó, không có ý xu xu gì. Phòng như đi sứ Tàu thì các cụ đều chắc cái tài học của mình đã đủ phó không đến nỗi lo ngại gì. Song đi sứ một nước theo nay chưa từng giao thông (trước kia có Hoàng-tử-Cảnh do ông Bá-Đa-Lộ đưa sang cầu viện một lần, nhưng sau đó đường giao hảo lại đứt đoạn), không phải đồng văn đồng chủng như nước Tàu, thanh lịch phong tục gì cũng lạ tai lạ mắt. Mà cái sứ mạng lại là việc lãnh thổ, không thể lấy miệng nói mà buộc người ta trả lại được. Gánh một chức vụ mà tự mình trông thấy « thành », không thành không ở nơi mình, thì đầu có lòng nhụt thành đến đâu, cũng kèm phải hăng hái, đó là lẽ tự nhiên.

Bởi vậy nghe cái lệnh được chọn sứ bộ như Tây », cụ Phan-thanh-Giáo không từ chối, vì vua đã cử cái tội « giao tam lĩnh » cho cụ, mà buộc cụ phải chịu tội kia. Còn cụ Phạm-phú-Thứ vẫn không dám từ, nhân có tang ông chú bên tâu: Theo lệ định nghi có tang không dự lễ triều b. v. v., nay đi sứ là việc trọng đại mà tôi có tang chú, có quan ngại đến sự thể, nếu không dám đi, xin tâu rõ đặng chi. Vua hỏi: « Lo việc công thì quan việc riêng, Phạm-phú-Thứ, danh thân đời Tống, đi sứ Khuyết đơn, nhà ông có một đứa con gái chết, một đứa con trai mới sanh, được thờ nhà, ông đi sứ về không thêm coi, nói: « thế gì làm rồi lòng người », người học người xưa sao không so sánh... (chép trong bản Chi văn).

Còn cụ Nguyễn-không-Điền nhà có mẹ già, xin từ. Vua hỏi: « Bọn làm tôi lấy công nghĩa làm trước, mẹ người ở nhà, trăm sai quan địa phương chăm sóc... ».

Thế là các cụ thấy việc quá cái sức của mình, không thể gì là nên việc, song vì cái nghĩa « trung quân » nhậm mệnh đi liền.

Từ ngày xuống tàu đến ngày tới Paris

Sếp đi xuống tàu, ngày 6 tháng 5 năm Tự đức thứ 16 (1863), sau tiệc lễ hành ở hồ Lê, sứ bộ cùng tay viên xuống thuyền, ra cửa Thuận an thì đã có chiếc tàu E-cô (tiếng dịch theo bản Tây-bành nhật ký) của Pháp soát Gia định phải ra đón; trên tàu có quan của Gia-lăng-di-y, quan của Càng-lách và quan một Sơn - phó tiếp sứ bộ, cùng sai lính thủy cầm vai bụng lớn tàu; tàu nhỏ neo chụy, đến ngày 10 tới cửa Cầu trư, Pháp soát được tin, phái Tham biện Lý-xâm ra tiếp sứ bộ vào tàu được, rồi về ngay đến tiếp sứ bộ vào dinh Pháp mới chào hỏi ngồi uống trà, rồi về tàu quan an nghỉ đợi tàu.

Ngày 19-5 thì xuống tàu, lần đi tay viên có thông ngôn Trương-vinh-Ky, Nguyễn-vân-Sang, kỳ tặc I-tôn-thơ-Tương, Phan-quang-Hiến, cả bọn tay hành cả thấy có 40 người.

(Theo bản Nhật ký của Phạm-phú-Thứ, ngày nào đi đến đâu và có việc gì đến chặp ấy, nhưng đương đi sang Pháp nay phần đông đã biết nhiều, nên không phải thuật gì).

Ngày 2 tháng 3 đến Paris, đến tay của Gia định đến Paris, cả đương thấy và đương tâu là 35.087 gien (đồng xu là Marseille đến Paris 1.463 gien) đến Paris, vào số quân trình quốc thể làm cho công việc cũng đủ quan nhiều công sự và các xuống chỗ tại thành phố.

Cụ Phạm-phú-Thứ có bài thi:

(Xem qua trang 3 cột 1)

Ái trùng số Quốc trái?

Và số Quốc trái sẽ ngày 1er Mars 1937 (xã lần thứ 60), đã đăng T. D. gần đây, có sai vài số:

Số 45.050 sửa lại là 46.056
Số 36.450 - 36.459

Bị tông giam vì toan đưa của lót

Cái bệnh « ăn lót » và « đưa của lót » ở xứ này, như là một cái bệnh nan y. Muốn trừ triệt gốc ngọn « ăn lót », chỉ làm sao cho lương tâm bọn tham ô sống lại; còn kẻ « đưa của lót » không đáng trách, vì họ không tự chủ được cái gọi nơi bản thân họ, nên có cái « tâm » như người!

Mới rồi ĐÔNG PHÁP có đăng thì một quan Dự thăm ở Vinh yên (Bắc kỳ) bắt tổng lao 2 người loan đưa của lót, biết chuyện mới.

Nguyễn Văn Sơn can vào vụ cướp trên ở xã Đông tâm, huyện Yên lạc (Vinh yên), bị tông giam, và thuộc quyền quan Dự thăm Hà - văn - Vương trả hỏi.

Còn Sơn muốn cho cha được khỏi tội, bèn đem bạc, nhờ một người lính là anh một vị đương quan dẫn đi tới ông Vương lo. Ông này không bằng lòng, bèn bắt cả hai giải lên quan Sơn. Cả 2 bị bị giam lỏng tại.

Cái gương nước thì học có đầu

